

VLADIMIR ČOLOVIĆ

REGULISANJE STEČAJA POVEZANIH DRUŠTAVA U NOVOJ UREDBI EU O POSTUPKU U SLUČAJU INSOLVENTNOSTI

U V O D

Stečaj povezanih društava možemo posmatrati dvojako. Sa stanovišta domaćeg prava, kada se stečaj pokreće protiv jednog člana grupe povezanih društava, kada se primenjuju pravila nacionalnog stečajnog zakonodavstva i sa stanovišta postojanja elementa inostranosti, kada se sedišta, mesta poslovanja ili centri glavnih interesa članica grupe povezanih društava nalaze u različitim zemljama. Ova oblast nije, do sada, široko regulisana. To, pogotovo, nije učinjeno u međunarodnim izvorima, sve do sada, kada je u okviru zakonodavstva EU donesen novi akt koji posvećuje pažnju ovoj oblasti. Ono od čega treba poći, kada se reguliše ova oblast, jeste način povezivanja privrednih društava. Isto tako, treba definisati i uticaj koji jedno ili više društava, u okviru grupe povezanih društava, imaju na druga društva u toj grupi. Najzad, treba definisati osnovne kriterijume od kojih će se poći u regulisanju stečaja povezanih društava. Oni se, pre svega, moraju odnositi na pitanje da li stečaj (ili neki drugi postupak insolventnosti), koji je pokrenut protiv jednog člana grupe povezanih društava, može uticati i na druge članove, odnosno, da li, određenim intervencijama, koji se tiču pokrivanja dugo-

Prof. dr Vladimir Čolović, naučni savetnik Instituta za uporedno pravo, Beograd.

va člana grupe, protiv koje je pokrenut stečajni postupak od strane drugih članova, može izbeći stečaj.

UOPŠTE O POVEZANIM DRUŠTVIMA

Od definisanja povezanih društva, zavisice i način vođenja stečajnog postupka ili drugog postupka insolventnosti¹ protiv člana ili članova grupe povezanih društava, kao i uticaj pokretanja i vođenja stečajnog postupka protiv jednog člana grupe na ostale članove. Osim toga, postoje različite vrste povezanih društava. Od načina povezivanja, zavisice i odnos između njih.

Opšta definicija povezanih društava jeste da su ta društva samostalna privredna društva koja su međusobno povezana kapitalom ili preduzetničkim, odnosno, nekim drugim ugovorom. U okviru povezanih društava (koje ćemo označavati sa "grupa", imajući u vidu da i međunarodni izvori koriste ovaj termin) razlikujemo matično i zavisno društvo. Matično društvo ima značajna ovlašćenja u odnosu na zavisna društva i utiče na njihovo poslovanje. Iako su sva ova društva samostalna, ovim se, ipak, ugrožava načelo pravne samostalnosti privrednog društva i načelo očuvanja osnovnog kapitala društva. Inače, mnoga zakonodavstva regulišu pitanje odgovornosti matičnog društva za obaveze zavisnih društava².

Znači, radi se o skupu pravno samostalnih društava koja su povezana u ekonomsko jedinstvo i podvrgnuta pod jedinstveno upravljanje. Po navedenom, postavlja se pitanje da li povezana društva gube ekonomsku samostalnost, odnosno, sposobnost samostalnog donošenja odluka, iako zadržavaju pravnu samostalnost. Mislimo da gube ekonomsku samostalnost, imajući u vidu ulogu i uticaj matičnog društva³. Od definisanja navedenog, zavisice i regulisanje stečaja ovakvih društava. Samim tim, kod povezanih društava, jedno društvo kontroliše drugo: većinom glasova na skupštini zavisnog društva, na osnovu ugovora sa akcionarima ili članovima društva, a matično društvo ima pravo na izbor ili opoziv većine članova odbora direktora, odnosno, upravnog ili nadzornog odbora, na osnovu prava glasa i na osnovu osnivačkog akta ili ugovora matičnog i zavisnog društva⁴.

¹ Dalje u tekstu ćemo, pre svega, koristiti termin "stečajni postupak".

² Jurić D., Transparentnost statusnih i finansijskih odnosa povezanih društava, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 27, br. 2, Rijeka 2006, str. 939.

³ Marković-Bajalović D., Pravo privrednih društava, Istočno Sarajevo 2011, str. 403.

⁴ Petrović Jevremović T., Povezana društva – odnosi unutar grupe i zaštita interesa pojedinih lica, sl.3-4, <http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCEQFjABahUKewiPpYinlbLHAhVHqxoKHf02Bl0&url=http%3A%2F%2Fwww.ius.bg.ac.rs%2Fp>

Na koji način može nastati grupa povezanih društava ? Pre svega, osnivanjem zavisnog društva, kao i povezivanjem, već, postojećih društava. Povezivanje može nastati zaključenjem ugovora, kada se definiše odnos zavisnosti, zatim kupovinom društva ili imovine društva, sticanjem akcija u zamenu za novac ili akcije i spajanjem ili pripajanjem, kada nema grupe, odnosno, kada jedno društvo nastavlja da postoji⁵.

Način, ali i tehnika povezivanja omogućava da se povezanim društvima centralizovano ili koordinisano upravlja. U praksi preovlađuje povezivanje društava putem kapital učešća⁶. Mora se reći da se pravila koja se odnose na učešće u društvu putem kapitala, a koja se primenjuju na povezivanje društva kapitala, primenjuju i na društva lica⁷. Odnos matičnog i zavisnog društva se uspostavlja učešćem u kapitalu, kombinacijom učešća u kapitalu i ugovora ili samo na osnovu ugovora. Matično društvo kontroliše zavisno, ako ima više od 50% glasačkih prava u zavisnom društvu ili na drugi način. No, kontrola se može ostvariti i manjinskim učešćem⁸. I holding je jedna od formi povezanih društava u kome jedno društvo ima kontrolni uticaj u dva ili više drugih društava u okviru holdinga⁹. Postoje i drugi oblici povezanih društava, kao npr. koncern u zavisnosti da li matično društvo obavlja istu ili različitu delatnost u odnosu na zavisna društva¹⁰, itd.

Privredna društva, kao što je rečeno, mogu biti povezana i putem ugovora. Pomenućemo posebne ugovorne forme povezivanja. Naime, društva se mogu povezati neimenovanim ugovorima autonomnog trgovinskog prava¹¹. Sva društva koja potpišu ovaj ugovor zadržavaju svoj pravni subjektivitet, iako se ograničava autonomija odlučivanja, pre svega, iz ekonomskih razloga. Pomenućemo neke oblike ovakvog povezivanja: preduzetnički ugovori, tajno društvo, de facto društvo, ugovor o kartelu, ugovor o konzorcijumu, ugovorni joint venture, itd¹². Nećemo pojedinačno posvećivati pažnju ovim formama povezivanja, ali njihov broj i sadržina pokazuju da se materiji regulisanja stečaja povezanih društva ne može prići kao da se radi o samostalnim privrednim subjektima.

rof%2FMaterijali%2Fjevtat%2FPovezana%2520društva%25202014%2520doktorske%2520studije.ppt&ei=c-bSVc fB8fWav3tmOgF&usq=AFQjCNEFY70mBcSpYCcdFr76ViyNfpnnRQ, 15.08.2015.

⁵ Petrović Jevremović T., nav. delo, sl. 7.

⁶ Marković-Bajalović D., nav. delo, str. 403.

⁷ Marković-Bajalović D., nav. delo, str. 404.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Marković-Bajalović D., nav. delo, str. 405

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ Vasiljević M., Kompanijsko pravo, Beograd 2007., str. 525

¹² Vasiljević M., nav. delo, str. 526

Kad je u pitanju stečaj povezanih društava, jedno od bitnih pitanja koje treba postaviti, odnosi se na broj dužnika, članova grupe, nad kojima je otvoren stečajni postupak. U tom pogledu se mogu razlikovati tri situacije: prva, kada je došlo do finansijskog kolapsa cele grupe, te je stečajni postupak otvoren u odnosu na svakog člana; druga, kada je stečajni postupak otvoren protiv dva ili više, ali ne i svih članova grupe; i treća, kada se postupak otvori samo nad jednim članom grupe¹³. Ali, stečaj povezanih društava, gde mislimo na samo vođenje postupka, ne zavisi samo protiv koliko članova grupe je pokrenut stečajni postupak, već i od toga, na koji način su ta društva povezana. Naravno, od procene suda zavisi da li će stečaj koji je otvoren nad jednim od članova grupe, uticati na druge članove. Osim toga, veoma važno pitanje je i mogućnost vođenja reorganizacije i učešća ostalih članova grupe u tom postupku. Mi ćemo, kasnije, pomenuti i neka osnovna pravila za stečaj sa elementom inostranosti, koja se primenjuju i kod stečaja povezanih društava, imajući u vidu da nas, na ovom mestu, jedino zanima takav stečaj povezanih društava.

Regulisanje stečaja povezanih društava u zakonodavstvu EU

Uredba (EU) br. 848/2015 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. maja 2015. godine o postupku u slučaju insolventnosti (dalje: Uredba 848/2015)¹⁴ se primenjuje na javne kolektivne postupke insolventnosti, uključujući i privremene postupke koji imaju svoj osnov u propisima koji regulišu insolventnost i u kojima je, u svrhu spasavanja imovine, regulisanja duga, reorganizacije i likvidacije, dužniku potpuno ili delimično oduzeta imovina i gde je imenovan (stečajni) upravnik, zatim, gde se nad imovinom i poslovima dužnika sprovodi nadzor od strane suda, kao i gde je u pitanju privremeni zastoj sa pojedinim izvršnim postupkom koji je odobrio sud ili se do njega došlo, kako bi se omogućili pregovori između dužnika i njegovih poverilaca, ali pod uslovom da se u postupku, u kome je odobren zastoj, predviđaju mere za zaštitu poverilaca. Ako u ovim postupcima, postoji samo verovatnost insolventnosti, Uredba 848/2015 predviđa da će se onda nastojati da se izbegne insolventnost dužnika ili prekid njegove delatnosti. Uredba 848/2015 se neće primenjivati na postupke u vezi sa insolventnošću koji se odnose na osiguravajuća društva, kreditne organizacije, investiciona društva i druga

¹³ Radović V., Stečaj povezanih društava – osnovni problemi i nedoumice, časopis Harmonius, Akademija za pravne studije, Beograd 2014., str. 281

¹⁴ Regulation (EU) 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on insolvency proceedings (*Official Journal of the European Communities*, L 141, 05/06/2015, pp. 19-72).

društva koja su obuhvaćena Direktivom 2001/24/EEC¹⁵, kao i na subjekte za zajednička ulaganja¹⁶. Donošenjem Uredbe 848/2015, stavljena je van snage Uredba 1346/2000,¹⁷ a Uredba 848/2015 će se primenjivati od 26.juna 2017.godine¹⁸.

Uredba 848/2015 predstavlja preinačenje Uredbe 1346/2000. Iako je utvrđeno da primena Uredbe 1346/2000 dobro funkcioniše, Komisija je u Izveštaju odredila da bi trebalo poboljšati primenu njenih pojedinih odredaba. Tako je, krajem 2012.godine Komisija pripremila Predlog za izmenu Uredbe 1346/2000 o insolventnim postupcima, a u kome su sadržane odredbe koje veoma ograničeno regulišu stečajni postupak povezanih društava. Po tom Predlogu se uvodi obaveza koordinacije stečajnih postupaka otvorenih protiv različitih članova iste grupe povezanih društava, i to tako, što se stečajni upravnici i sudovi obavezuju da između sebe razmenjuju informacije i sarađuju. Model saradnje će se razlikovati od slučaja do slučaja.

Uredba 848/2015 je prvi međunarodni izvor koji reguliše stečaj povezanih društava. Ovaj akt i definiše šta su povezana društva. Uredba 848/2015 ih određuje kao članove grupe trgovačkih društava za koju kaže da se sastoji od matičnog društva i svih društava kćeri¹⁹, ne definišući ništa više o njihovom odnosu ili načinu povezanosti²⁰.

Saradnja stečajnih upravnika i sudova u slučaju vođenja stečajnog postupka protiv članova grupe povezanih društava²¹

Kad govorimo o saradnji stečajnih upravnika i sudova u slučaju vođenja navedenih postupaka protiv članova grupe, moramo, pre svega, reći da se, ovde, ne

¹⁵ Directive 2001/24/EC of the European Parliament and of the Council of 04 April 2001 on the reorganisation and winding up of credit institutions (*Official Journal of the European Communities*, L 125, 05/05/2001, pp. 15-23).

¹⁶ Član 1 Uredbe 848/2015.

¹⁷ **Council regulation (EC) No. 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings** (*Official Journal of the European Communities* L 160 , 30/06/2000 P. 01 – 018).

¹⁸ Članovi 91 i 92 Uredbe 848/2015.

¹⁹ Član 2, t.13 Uredbe 848/2015

²⁰ Insolvency proceedings: the new EU Regulation 2015/848, [²¹ Ova materija se reguliše u članovima 56-60 Uredbe 848/2015.](http://www.google.rs/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&ved=0CFUQFjAHahUKEwiK_6DLo7LHAhUMECwKHeMgCzk&url=http%3A%2F%2Fwww.legance.it%2F00651%2FDOCS%2FF-ENG_Newsletter_Legance.pdf&ei=bfXSVcqUB4ygsAHjwazIAw&usg=AFQjCNGKNHsb1rcN_Y0zHfBpyBExXLaT9A,17.08.2015.</p></div><div data-bbox=)

radi o saradnji između stečajnih upravnika i sudova glavnog i sekundarnog stečajnog postupka²².

Uredba 848/2015 posebne odredbe posvećuje stečaju povezanih društava u kojima se, kao što smo rekli, koristi termin "članovi grupe trgovačkih društava", a ne razlikuju se u okviru te grupe matično društvo i zavisna društva.

Uredba 848/2015 posvećuje pažnju, pre svega, saradnji i ostvarivanju komunikacije između ovlašćenih lica u svakom od postupaka koji se pokrenu protiv članova grupe povezanih društava. Stečajni upravnik, u postupku koji je pokrenut protiv jednog od članova grupe povezanih društava, dužan je da saraduje sa stečajnim upravnikom koji je imenovan u postupku koji se vodi protiv drugog člana iste grupe povezanih društava, ako to olakšava sprovođenje tih postupaka, zatim, ako nije u suprotnosti sa pravilima koja se primenjuju u tim postupcima, kao i ako to ne povlači sukob interesa. Da bi se ostvarila navedena saradnja, može se zaključiti sporazum ili odgovarajući protokol o saradnji upravnika iz navedenih postupaka. Ova odredba govori da se radi o samostalnim postupcima, a ne o glavnom i sekundarnom postupku²³, kod kojih je saradnja stečajnih upravnika regulisana Uredbom 848/2015 i nije potrebno zaključenje sporazuma o saradnji. U cilju sprovođenja saradnje, stečajni upravnici u navedenim postupcima su dužni da jedan drugom proslede bilo kakvo obaveštenje od važnosti za druge postupke protiv članova grupe povezanih društava, kao i da preduzmu sve mere za zaštitu poverljivih obaveštenja, zatim, mogu da razmotre da li postoji mogućnost za koordinaciju upravljanja i nadzora poslova članova grupe povezanih društava, a koji su u vezi sa insolventnošću tih članova, kao i ako je to moguće, da koordiniraju navedeno upravljanje i nadzor. Isto tako, upravnici u tim postupcima mogu da odrede restruktuiranje članova grupe povezanih društava i ako je to moguće da definišu predlog plana restruktuiranja.

Uredba 848/2015 predviđa navedenu saradnju i za sudove koji vode navedene postupke protiv članova grupe povezanih društava, ako to nije u suprotnosti sa pravilima koja se primenjuju u tim postupcima. Komunikacija između sudova može biti i direktna, preko ovlašćenih nezavisnih lica, koja su imenovana od strane tih sudova. Saradnja između sudova obuhvata koordinaciju kod imenovanja stečajnih upravnika, komunikaciju i obaveštenja, s tim da će se komunikacija obavljati sredstvima koje sudovi smatraju prikladnim, zatim koordinaciju uprav-

²² Postupci koji se mogu voditi protiv istog stečajnog dužnika, a koji su regulisani i Uredbom 848/2015, kao i ranijom Uredbom 1346/2000.

²³ Anderson H., Oliver R., The recast EC regulation on insolvency (Regulation 2015/848 of 20 May 2015), July 2015, file:///C:/Users/Vlada/Desktop/clanci/848-15/The%20recast%20EC%20regulation%20on%20insolvency%20(Regulation%202015-848%20of%2020%20may%202015)%20%20Norton%20Rose%20Fulbright.htm, 17.08.2015.

ljanja imovinom i nadzora nad tom imovinom i drugim poslovima članova grupe povezanih društava, zatim koordinaciju vođenja rasprava, itd.

Osim toga, Uredba 848/2015 definiše i saradnju stečajnih upravnika sa sudovima. To se odnosi na komunikaciju sa sudom, pred kojim se odlučuje o predlogu za pokretanje stečajnog postupka protiv člana iste grupe povezanih društava, kao i ako je postupak, već, u toku. Stečajni upravnik može od suda pred kojim se vodi navedeni postupak da zatraži bilo kakvo obaveštenje o postupku koji se vodi protiv drugog člana grupe ili u vezi sa postupkom, gde je on imenovan.

Definišu se i ovlašćenja stečajnog upravnika. Naime, stečajni upravnik ima pravo da se izjasni u svakom od postupaka koji se vode protiv članova grupe povezanih društava. Ono što je interesantno, stečajni upravnik može da traži zastoj u preduzimanju svake mere koja se odnosi na raspolaganje imovinom. To se odnosi i na slučaj podnošenja plana restrukturiranja za sve ili samo neke od članova grupe povezanih društava, a potrebno je da postoje izgledi da će taj plan biti ostvaren, odnosno, da bi se obezbedilo pravilno izvršenje plana i da bi taj plan koristio poveriocima. Stečajni upravnik može da traži i pokretanje postupka koordinacije, o čemu će kasnije biti reči. Sud će odrediti zastoj, ako utvrdi da su ispunjeni uslovi za to, ali će, pre toga, saslušati stečajnog upravnika imenovanog u postupku u kome se traži zastoj. Zastoj se ne može odrediti na period duži od tri meseca. Sud, u tom slučaju, može da traži od stečajnog upravnika da preduzme sve mere ako bi se garantovali interesi poverilaca u tom postupku. Sud može i da produži trajanje zastoja za dodatni navedeni period ili više perioda, ali ukupno trajanje zastoja, bez obzira koliko tih mera bude određeno, ne sme biti duže od šest meseci.

Koordinacija između članova grupe povezanih društava²⁴

Uredba 848/2015 reguliše i koordinaciju stečajnih postupaka protiv članova grupe povezanih društava. Stečajni upravnik ima pravo da zahteva pokretanje postupka koordinacije pred bilo kojim sudom koji ima nadležnost za pokretanje stečajnog postupka protiv članova grupe²⁵. Zahtev se podnosi u skladu sa merodavnim pravom postupka u kome je imenovan stečajni upravnik. Uz ovaj zahtev se podnosi sledeće: predlog lica koji će biti imenovan za koordinatora, kao i svi podaci vezani za to lice, kao i njegov pristanak; nacrt predložene koordinacije; popis imenovanih stečajnih upravnika, kao i sudova i drugih nadležnih organa koji učestvuju u ovim postupcima; kao i nacrt procene troškova koordinacije i proce-

²⁴ Članovi 61-70 Uredbe 848/2015.

²⁵ Tett R., Crinson K., *The recast EC Regulation on Insolvency Proceedings: a welcome revision*, Corporate Rescue and Insolvency Freshfields Bruckhaus Deringer, April 2015, str. 68.

nu udela pojedinih članova u tim troškovima. Ako bi se pokretanje postupka koordinacije zatražilo u različitim državama članicama, sud kome je prvom podnesen taj zahtev bi zadržao nadležnost po pravu prvenstva.

Sud kome je podnesen zahtev za pokretanje postupka koordinacije, obaveštava sve stečajne upravnike koji su imenovani u ovim postupcima. Da bi to učinio, taj sud mora da utvrdi da je pokretanje postupka koordinacije potrebno, kako bi se olakšalo vođenje postupaka protiv članova grupe, zatim da bilo koji poverilac neće biti oštećen, pokretanjem tog postupka, kao i da predloženi koordinator ispunjava uslove za imenovanje. Stečajni upravnici moraju da se izjasne o navedenom. Svaki stečajni upravnik može da prigovori uključenju u postupak koordinacije postupaka koji se vode protiv članova grupe, u odnosu na onaj postupak u kome je imenovan, kao i u odnosu na lice koje je predloženo za koordinatora. Ovaj prigovor se podnosi sudu u roku od 30 dana od dana prijema obaveštenja o podnošenju zahteva za pokretanje postupka koordinacije. Ali, pre donošenja odluke o učestvovanju ili neučestvovanju u postupku koordinacije, stečajni upravnik može da pribavi odobrenje za navedeno, ako je to predviđeno po pravu države, u kojoj je pokrenut postupak u kome je imenovan na tu funkciju. Ako je stečajni upravnik podneo prigovor na postupak koordinacije, postupak u kome je taj stečajni upravnik imenovan, ne uključuje se u koordinaciju, što znači da radnje suda koji sprovodi postupak koordinacije, kao ni radnje koordinatora nemaju dejstvo na postupak čiji je stečajni upravnik podneo prigovor.

Da bi jedan sud imao isključivu nadležnost za pokretanje postupka koordinacije, potrebno je da se, najmanje, dve trećine imenovanih stečajnih upravnika u ovim postupcima, izjasni za navedeno. Ako je stečajni upravnik podneo prigovor u odnosu na lice koje je predloženo za koordinatora, ali ne i u odnosu na uključenje u postupak koordinacije, sud kome je upućen taj prigovor, zatražiće od tog stečajnog upravnika da podnese nov zahtev u smislu predloga za imenovanje koordinatora.

Kad istekne rok za prigovor, sud će pokrenuti postupak koordinacije, kada će imenovati koordinatora, utvrditi nacrt koordinacije i odlučiti o troškovima tog postupka. Ova Uredba predviđa i slučajeve naknadnog uključjenja u postupak koordinacije. To će biti situacija, kada je postojao prigovor o uključjenju u taj postupak i kada je stečajni postupak protiv člana grupe pokrenut, nakon što je pokrenut postupak koordinacije. Koordinator može da prihvati takav zahtev, ako utvrdi da su ispunjeni uslovi, koji su definisani u vezi sa slanjem obaveštenja o podnesenom zahtevu za pokretanje tog postupka (a što zavisi i od faze u kojoj se postupak koordinacije nalazi), kao i ako se sa tim saglase svi stečajni upravnici u skladu sa nacionalnim pravima zemalja u kojima se vode stečajni postupci u kojima su imenovani. Koordinator je dužan da o navedenom obavesti i sud u stečajne upravnike, a svaki stečajni upravnik, bez obzira da li učestvuje u postupku koor-

dinacije ili je njegov zahtev za uključenje u taj postupak odbijen, može da ospori tu odluku u skladu sa pravom zemlje u kojoj je postupak koordinacije pokrenut.

Stečajni upravnici razmatraju sadržaj plana koordinacije i preporuke koordinatora. Stečajni upravnik nije dužan da postupa ni po planu koordinacije ni po preporukama koordinatora. U tom slučaju, stečajni upravnik mora da navede razloge za to, o čemu obaveštava sud i druge nadležne organe u postupku, kao i koordinatora u skladu sa pravom svoje države.

Posebne odredbe Uredbe 848/2015 su posvećene koordinatoru²⁶. Definiše se da je koordinator lice koje je prihvatljivo po pravu država članica, pa će tako nacionalna zakonodavstva morati da utvrde kriterijume za izbor ovog lica. U svakom slučaju, za koordinatora ne sme da bude birano lice koje stečajni upravnik u jednom od stečajnih postupaka protiv člana grupe, odnosno, ne sme biti u sukobu interesa u odnosu na članove grupe, poverioce, kao i druge stečajne upravnike. Zadatak koordinatora je, pre svega, da definiše nacrt preporuka za koordinirano vođenje stečajnih postupaka protiv članova grupe. U vezi sa tim, on predlaže plan koordinacije koji sadrži paket mera koje bi se primenjivale u rešavanju problema insolventnosti članova grupe. Taj plan može sadržati sledeće: mere koje treba da doprinesu postizanju privredne uspešnosti i finansijske stabilnosti kako cele grupe povezanih društava, tako i svakog pojedinog člana grupe; mere za rešavanje sporova u okviru grupe u vezi sa transakcijama kao i u vezi sa tužbama za pobijanje pravnih radnji dužnika u okviru grupe povezanih društava; i sporazume između stečajnih upravnika ovih postupaka.

Uredba 848/2015, pored prava koordinatora na podnošenje navedenog plana, predviđa i druga njegova prava. Koordinator može da učestvuje i da se izjasni u svakom od stečajnih postupaka koji se vode protiv članova grupe, a posebno se definiše njegovo pravo na učešće na skupštinama poverilaca. On, takođe, može da posreduje usvakom sporu koji nastane između stečajnih upravnika ovih postupaka. Zatim, on predstavlja svoj plan koordinacije nadležnim licima i organima u skladu sa nacionalnim pravom. Isto tako, koordinator može da traži potrebna obaveštenja od bilo kog stečajnog upravnika vezane za insolventnost članova grupe, ako su ta obaveštenja korisna za izradu strategije i mera za koordinaciju stečajnih postupaka. Najzad, koordinator može da zatraži zastoj postupaka do šest meseci, ako je taj zastoj potreban da bi se sproveo plan koordinacije i ako to koristi poveriocima u postupku čiji se zastoj traži. Koordinator može da zatraži i ukidanje zastoja. Zahtev za određivanje i ukidanje zastoja se podnosi sudu koji je pokrenuo stečajni postupak na koji se zastoj odnosi. Zadaci i prava koordinatora ne odnose se na članove grupe koji ne učestvuju u postupku koordinacije. Koordinator mora da postupa nepristrasno i sa pojačanom pažnjom.

²⁶ Članovi 71-77 Uredbe 848/2015.

Sud može da opozove koordinatora po službenoj dužnosti ili po zahtevu stečajnog upravnika, iz dva razloga: ako koordinator preduzima radnje koje su na štetu poverilaca ili ako postupa u suprotnosti sa odredbama Uredbe 848/2015. Takođe, određuje se da naknada za koordinatora mora da bude razumna. Koordinator je dužan da podnese listu troškova, kako stečajnim upravicima, tako i sudu koji je pokrenuo postupak koordinacije i ako, u roku od 30 dana, nema prigovora od strane stečajnih upravnika, popis troškova će potvrditi sud koji je pokrenuo postupak koordinacije. Ako, ipak, bude prigovora, onda će sud koji je pokrenuo postupak koordinacije doneti odluku o troškovima, kao i o udelu koji treba da plati svaki član grupe. Stečajni upravnici mogu da ospore ovu odluku u skladu sa postupkom koji je utvrđen u skladu sa pravom države članice u kojoj je pokrenut postupak koordinacije.

*
* *
*

Uredba 848/2015 definiše pravila za stečaj povezanih društava koje se mogu primenjivati na sve oblike povezanosti privrednih subjekata. Ono što odredbe ovog akta stavljaju u prvi plan, jeste potreba za saradnjom i komunikacijom između povezanih društava u slučaju insolventnosti jednog ili više članova, čime se ističe međuzavisnost tih društava, bez obzira na njihovu pravnu samostalnost. Ipak, mogu se istaći i neke zamerke koje se odnose na definisanje pojedinih instituta od strane nacionalnih zakonodavstava, mogućnost odbijanja saradnje i koordinacije, bez definisanih posledica, propuštanje da se bliže odredi sadržina plana koordinacije, itd.

*Pravila međunarodnog stečaja koja se primenjuju i na stečaj
povezanih društava koja imaju sedišta u različitim zemljama*

S obzirom da se pravila Uredbe 848/2015 odnose na stečaj povezanih društava sa elementom inostranosti, moramo pomenuti neka pravila međunarodnog stečaja, odnosno, prekogranične insolventnosti, koje se primenjuju i u ovoj oblasti. Pre svega, pravila o stečaju povezanih društava se zalažu za jedinstvo stečajnih postupaka u ovoj situaciji i pominju pravila, koja pre svega, treba da definišu nacionalna zakonodavstva, kako bi se to jedinstvo postiglo. Na prvom mestu, pomenućemo pravilo *lex fori concursus* koje se definiše kao pravo stečajnog postupka, i koje se zalaže za jedinstvo stečajnog postupka. Jednom reči, *lex fori concursus* se zalaže za univerzalnost stečaja²⁷. U vezi sa tim, pominjemo i univerzalnu teoriju stečaja koja je liberalna. Pravilo *lex fori concursus*, kao pravo stečajnog postupka,

²⁷ Dalhuisen J.H., *International Insolvency and Bankruptcy*, New York 1984, vol. I, str. 3-138.

karakteriše ovu koncepciju. Osnovni cilj ovog pravila je da se sve stečajne odluke donesene u ovim postupcima primenjuju bez ograničenja u drugim postupcima. Svaka zemlja reguliše ovu oblast na svoj način i svaka sadrži zakonske odredbe, koje se primenjuju u ovim postupcima, koje govore da neka zemlja može imati restriktivnije stavove prema ovoj materiji. Isto tako, pominje se i javni poredak država. Naravno, što je veoma bitno, to se odnosi i na tretman nepokretne imovine dužnika, kao i na učešće stranih ovlašćenih lica u ovim postupcima.²⁸

Drugo, vidimo da je jedno od bitnih pitanja određivanje "centra glavnih interesa" kao kriterijuma, ne samo za pokretanje postupka, već i za koordinisanje postupaka. Šta je "centar glavnih interesa", teško je odgovoriti, imajući u vidu da različite zemlje različito definišu ovaj institut. Uredba 848/2015 definiše mesto poslovanja kao svako mesto, gde dužnik obavlja ili je obavljao stalnu privrednu aktivnost, u periodu od tri meseca pre predloga za pokretanje glavnog postupka u slučaju insolventnosti²⁹. Da li je sedište dužnika centar njegovog interesa, centar njegovog poslovanja³⁰, odnosno, administrativno sedište ili mesto, gde se nalazi i pretežni deo njegove imovine i centar delatnosti, faktičko je pitanje³¹. Uredba 848/2015 ne definiše "centar glavnih interesa". To mesto nije njegov "centar interesa", već mesto, koje bi mogli da definišemo i kao dužnikovu poslovnu jedinicu ili filijalu. Od pravnog sistema jedne zemlje, zavisi da li je filijala pravno lice ili ne³². Kada bi strano pravno lice imalo filijalu u nekoj zemlji i ako bi ta filijala imala svojstvo pravnog lica, onda bi se mogao pokrenuti stečajni postupak protiv filijale, kao dužnika³³.

Ovo su samo neka od pravila, koja se, direktno, odnose i na stečaj povezanih društava. Definisane saradnje između stečajnih upravnika i sudova i koordinacije između postupaka nemoguće je bez određivanja navedenih pravila.

Zakonodavni vodič za stečajno pravo (UNCITRAL)

Komisija UN za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL) je donela Model zakon o prekograničnoj insolventnosti je donesen 1997.godine³⁴, ali on

²⁸ Hanisch H., Probleme des internationalen Insolvenzrecht in "Probleme des Internationalen Insolvenzrecht Festschrift für W. Marschal", Frankfurt 1982, str. 12.

²⁹ Član 2, t.10 Uredbe 848/2015.

³⁰ Kao što je to u švajcarskom Saveznom Zakonu o međunarodnom privatnom pravu, član 19, st. 1.

³¹ Čolović V., Stečajno pravo, Banja Luka 2010, str. 189.

³² *Ibidem*.

³³ Blom Cooper L.J., Bankruptcy in Private International Law, London 1954.,str. 53.

³⁴ General assembly resolution 52/158 of December 15, 1997 – Model Law on Cross-Border Insolvency of the United Nations Commission on International Trade Law.

ne sadrži odredbe o postupcima insolventnosti protiv povezanih društava. No, u okviru UNCITRAL definisan je Zakonodavni vodič za stečajno pravo³⁵, čiji treći deo je posvećen tretmanu i statusu povezanih društava kada je u pitanju insolventnost. Ovaj Zakonodavni vodič sadrži preporuke za rešavanje situacija vezanih za stečaj povezanih društava, kojima nećemo posvećivati pažnju. Ipak, posvetićemo pažnju pojedinim pitanjima vezanim za insolventnost članova grupe povezanih društava od kojih se i pošlo prilikom definisanja navedenih preporuka u Zakonodavnom vodiču.

Po Zakonodavnom vodiču, uopšte, povezana društva mogu biti struktuirana na taj način da se smanji opasnost insolventnosti jednog ili više članova grupe. Naime, matično društvo može da preduzme mere da se izbegne stečaj zavisnih društava, odnosno, članova grupe, u cilju očuvanja svog ugleda i ugleda grupe, dodatnim finansiranjem tih članova i preduzimanjem drugih mera. Sa druge strane, jedan od razloga za finansijske teškoće članova grupe jeste i njihova pravna samostalnost, odnosno, njihov status pravnog lica i odvojenosti od matičnog društva. Velika većina zakonodavstava ne predviđa posebna pravila u slučaju insolventnosti u ovakvim situacijama, tako da sudovi svakog od članova grupe tretiraju kao poseban pravni subjekt. Ako bi se desilo da se postupci insolventnosti vode protiv više članova grupe, onda bi bilo dobro da se usklade ti postupci³⁶. Ono što nedostaje kod regulisanja ovog pitanje jeste definisanje da li člana grupe treba tretirati drugačije od bilo kog drugog pravnog lica. Drugo pitanje jeste, do kog stepena je grupa povezanih društava ekonomski i organizaciono integrisana i kako taj stepen može da utiče na sprečavanje insolventnosti, a posebno treba definisati do kog je stepena jedan član grupe nezavisan i koliko je nivo te nezavisnosti u odnosu na grupu. U zavisnosti od strukture grupe, odnosno, načina na koji su članovi povezani, možemo razlikovati slučajeve kada insolventnost jednog člana neće uticati na ostale članove grupe i situaciju kada će insolventnost jednog člana prouzrokovati finansijske i druge teškoće ostalih članova grupe, što može dovesti do "domino efekta"³⁷.

Osim toga, ovaj problem treba posmatrati i sa stanovišta elementa inostranosti. Broj predmeta međunarodnih stečajeva, odnosno, prekograničnih postupaka insolventnosti raste u devedesetim godinama XX veka. No, taj porast nije praćen promenama u zakonodavstvima. To se, naročito, odnosi na nedostatak transparentnosti, bez jasnih pravila o priznavanju prava poverilaca, naročito stranih i određivanja prava koje će se primenjivati na prekogranične stečajeve. Jedan

³⁵ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, Part three: Treatment of enterprise groups in insolvency, United Nations, New York, July 2012.

³⁶ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, str. 19.

³⁷ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, str. 20.

od nedostataka odnosi se i na reorganizaciju u prekograničnim postupcima³⁸. Naime, jedno zakonodavstvo može predviđati pravilo da dužnik i dalje može upravljati svojom imovinom u postupku reorganizacije, dok, po drugom nacionalnom zakonodavstvu, ako se vodi postupak protiv istog dužnika, on može biti likvidiran. Ovde je princip univerzalnosti veoma bitan, koji treba da dovede do jedinog postupka.

Kad su u pitanju članovi grupe povezanih društava, prekogranični postupci insolventnosti, takođe, izazivaju različite nedoumice. To se, pre svega, odnosi na pokretanje postupka po "centru glavnih interesa", a što se odnosi na pojedinačnog dužnika, ali omogućavajući da se svi postupci koji se odnose na članove grupe vode iz jednog centra, odnosno, preko jednog suda. Drugo, takvi postupci bi mogli da se vode i preko koordinacionog centra, koje bi se određivalo po mestu sedišta matičnog društva³⁹.

ZAKLJUČAK

Da bi se regulisao stečaj povezanih društava, potrebno je definisati integritet tih društava, povezanost kapitalom i članovima, kao i druge elemente. Činjenica je da je jedinstvo stečajne mase najbitnije, ali ako su u pitanju povezana društva, to se, za sada, može činiti saradnjom subjekata iz dva ili više postupaka protiv članova iste grupe, kao i koordinacijom između tih postupaka.

Odredbe Uredbe 848/2015 koje se odnose na članove grupa povezanih društava pokazuju da se radi o odvojenim postupcima insolventnosti. Ipak, saradnja upravnika i koordinacija između postupaka govore da nije, u potpunosti, tako. Radi se o privrednim društvima koji su u odnosu zavisnosti. Međutim, ono što je interesantno, ni jedna odredba se ne odnosi na matično i zavisno društvo, već samo na članove grupe. Osim toga, Uredba 848/2015 određuje da će nacionalna prava zemalja članica morati da regulišu pojedina pitanja vezana za primenu navedenih odredaba, što zanči da će ta zakonodavstva morati da regulišu, uopšte, stečaj povezanih društava (i u situacijama kada nije prisutan element inostranosti).

Jedno od pitanja, koje se, isto tako, mora postaviti na ovom mestu, odnosi se na status jednog privrednog subjekta kao pravnog lica i poništenje tog statusa, ako je taj subjekt član neke grupe subjekata koja je povezana kapitalom, ugovorom, itd. Naravno, osnovni cilj regulisanja stečaja povezanih društava je zaštita poverilaca, kao i izbegavanje opasnosti da insolventnost jednog člana grupe utiče na finansijski status ostalih članova grupe. Stečajni postupak se pokreće protiv člana grupe kao samostalnog subjekta. Ipak, u toku postupaka se može zaključiti

³⁸ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, str. 83.

³⁹ UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law, str. 85.

sporazum između stečajnih upravnika i sudova, odnosno, može se prihvatiti plan koordinacije, kada stečajni postupci gube svoj prvobitni oblik (mislimo na vreme kada su pokenuti). No, zaključenje sporazuma ili prihvatanje plana koordinacije zavisi od samog dužnika – člana grupe. On nije obavezan da prihvati navedeno. Ipak, onda se može postaviti pitanje i njegovog odnosa sa matičnim ili drugim zavisnim društvom, odnosno, matičnog društva sa zavisnim društvima, ako je protiv matičnog društva pokrenut stečajni postupak.

Kada je u pitanju naše zakonodavstvo, moramo reći da Zakon o stečaju Republike Srbije⁴⁰ ne reguliše stečaj povezanih društava. Ovaj akt to ne čini ni kada je u pitanju regulisanje elementa inostranosti u ovim postupcima. No, postoje pojedine odredbe u navedenom zakonu koje bi mogli da se primenjuju u ovim slučajevima, kao što su odredbe o izboru članova odbora poverilaca, pobijanju pravnih radnji dužnika, klasifikovanju poverilaca u klase u postupku reorganizacije i sl⁴¹.

Prof. VLADIMIR ČOLOVIĆ, Ph.D.,
Principal Research Fellow, Institute of Comparative Law, Belgrade

REGULATION OF BANKRUPTCY OF MEMBERS OF A GROUP OF COMPANIES IN NEW EU REGULATION ON INSOLVENCY PROCEEDINGS

Summary

The members of a group of companies are independent commercial companies, which are interconnected by the capital or by the contract. Given that are the independent companies, we can ask the question of regulating of bankruptcy of members of a group of companies, bearing in mind that there is a mutual dependence between these companies within the group. Regulation (EU) No. 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on insolvency proceedings is the first international documents regulating the insolvency of members of a group of companies. This act regulates the cooperation of bankruptcy trustees and courts, if the bankruptcy proceeding pending against two or more members of group, and, also, the procedure of coordination between the members of a group, anticipating submission of a plan of coordination, as well as the appointment and powers of coordinator. The author, a short, pays attention to Legislative Guide on Insolvency Law adopted in the framework of UNCITRAL, which contains recommendations for regulation in this area.

⁴⁰ Zakon o stečaju (Sl. glasnik RS, br. 104/2009, 99/2011 - dr. zakon, 71/2012 - odluka US i 83/2014).

⁴¹ Radović V., nav. delo, str. 296-297.